

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата економічних наук, доцента

Шулюк Богдани Степанівни

на дисертаційну роботу Кобелі-Звір Мар`яни Ярославівни

на тему: «Фінансова політика держави в секторі підприємств з державною

участю», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за

спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

(галузь знань 07 – «Управління та адміністрування»)

1.Актуальність теми дослідження.

Для ефективного розвитку національної економіки важливим є вибір правильних підходів до реалізації фінансової політики держави відносно підприємств з державною участю.

Питанням сутності фінансової політики як складової економічної політики, визначенню її функцій, змісту і завдань, а також обґрунтуванню підходів до формуванню ефективної фінансової політики держави присвячено багато наукових досліджень. У той же час, ознайомлення з науковими працями свідчить, що ці категорії розглядаються, як правило, розрізнено, в рамках окремих їх напрямів, без достатнього дослідження їх взаємозв'язку та належного обґрунтування результативності або ефективності фінансової політики.

Необхідно відзначити, що зростання кількості підприємств з часткою державної власності у капіталі, операційні недоліки яких можуть негативно впливати на всю фінансову систему, робить все важливішими проблеми оптимізації їх роботи, ефективності управління фінансовими ресурсами. З огляду на це, проблематика регулювання підприємств з державною участю набуває особливої уваги при формуванні фінансової політики держави.

Зважаючи на зазначене, тема дисертаційної роботи Кобелі-Звір М.Я. відзначається високою актуальністю та своєчасністю досліджуваної проблеми, а основні наукові положення дисертації доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть застосовуватися державними органами управління з метою формування ефективної фінансової політики у сфері підприємств з державною участю.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, наведених у дисертації, підтверджується використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, дослідження ґрунтується на використанні таких методів дослідження як: аналіз, синтез, наукова абстракція; порівняльний і статистичний аналіз; логічне узагальнення і групування; системно-структурний; структурної декомпозиції; економіко-математичне моделювання.

Використання сучасних наукових методів і прийомів, а також критичний аналіз фундаментальних праць з теорії фінансової політики держави дозволило здобувачці всебічно обґрунтувати теоретичні, методичні та практичні розробки. Основні наукові положення, висновки та пропозиції, що наведені в дисертації, є достовірними та отримані автором самостійно. Також достовірність та обґрунтованість одержаних результатів підтверджується значним обсягом інформаційної бази – законами України, нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств; звітно-аналітичною інформацією Державної служби статистики України, Міністерства економіки України, Світового банку, Організації об'єднаного економічного співробітництва; науковими публікаціями, ресурсами мережі Інтернет, розрахунками автора.

Про достовірність наукових висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації, свідчить їх практичне використання філією «Дністровська ГЕС» ПрАТ «Укргідроенерго» (довідка від 28.01.2022 №2-К), Полтавською обласною державною адміністрацією (довідка від 10.02.2022 №01-66/880), а також участь здобувача у виконанні науково-дослідної теми: «Розвиток механізмів регулювання фінансового сектору економіки України» (номер державної реєстрації 0121U109228), де враховано пропозиції дисертанта щодо загроз та їх вирішення в процесі формування та реалізації фінансової політики в контексті впливу на діяльність підприємств з державною участю.

Вивчення змісту дисертаційної роботи, розроблених і представлених в ній наукових положень, висновків і рекомендацій дає змогу зробити висновок про належний рівень їх обґрунтованості та достовірності, а також про відповідність теми дисертації профілю спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

3. Новизна наукових положень і отриманих результатів. У дисертаційній роботі Кобелі-Звір М.Я. представлені результати важливого наукового завдання, пов'язаного з вирішенням науково-прикладного завдання стосовно вдосконалення фінансової політики України у сфері підприємств з державною участю для досягнення оптимального балансу бажаних для суспільства економічних та соціальних ефектів.

У дисертації авторкою вперше запропоновано науково-методичний підхід до моделювання фінансового впливу політичних та олігархічних інтересів підприємств із державною участю на процеси формування та реалізації фінансової політики в державі.

Дисертантом суттєво вдосконалено визначення сутності та змісту поняття «підприємства з державною участю», яке, на відміну від інших, враховує важливість регулюючої, координуючої та контролюючої ролі держави у забезпеченні господарської діяльності таких підприємств, яка виявляється шляхом формування відповідної державної фінансової політики.

Наукова новизна полягає у вдосконаленні здобувачкою наукових підходів до формування фінансової політики держави в частині визначення специфічних рис підприємств з державною участю, які мають бути враховані при її розробці (поєднання економічних та соціальних цілей; реалізація державних інвестицій; вплив на формування доходів та здійснення державних видатків; вплив на

фінансових ринках; управління фінансовими ризиками підприємств з державною участю); науково-методичних підходів до розробки державної фінансової політики, які, на відміну від існуючих, ґрунтуються на збалансуванні і взаємозв'язку між політиками у сфері державних та недержавних фінансів, передбачають застосування заснованої на специфіці підприємств з державною участю послідовності розробки фінансової політики з 6 етапів, що диференціюються за комплексом ключових завдань; підходів до класифікації квазіфіскальних операцій в секторі підприємств з державною участю, які, на відміну від існуючих, передбачають застосування таких класифікаційних ознак, як: суб'єкти здійснення, вплив на бюджет країни та сфера діяльності підприємств.

У дисертації набули подальшого розвитку:

- наукові підходи до управління фінансовими ризиками у складі фінансової політики держави в частині оцінювання ризиків квазіфінансових операцій в секторі підприємств з державною участю та ідентифікації відповідних загроз, проявів і наслідків, що сприятиме зниженню фінансових втрат від реалізації квазіфіскальних операцій та покращенню якості розробки фінансової політики держави за рахунок врахування багатоманітності квазіфіскальних операцій, їх неоднозначного впливу і проявів;

- комплекс заходів для розв'язання основних проблем функціонування підприємств з державною участю шляхом визначення і характеристики викликів і загрозам для досягнення стратегічних цілей відповідної фінансової політики держави. Це надає можливість для підвищення повноти врахування ключових блоків загроз при формуванні фінансової політики в контексті впливу на діяльність підприємств з державною участю і підвищення її ефективності за рахунок передбачення відповідних заходів з їх подолання.

4. Практичне значення виконаного дослідження. Практичне значення отриманих у дисертації результатів полягає в тому, що основні наукові положення дисертації можуть застосовуватися державними органами управління з метою формування ефективної фінансової політики у сфері підприємств з державною участю, а також менеджментом таких підприємств – для підвищення ефективності управління їх фінансовими ресурсами. Так, зокрема: побудоване рівняння лінійної множинної регресії залежності доходів Державного бюджету України від фінансових результатів діяльності підприємств з державною участю використовується філією «Дністровська ГЕС» ПрАТ «Укргідроенерго» в процесі формування та реалізації дивідендної та інвестиційної політики підприємства (довідка від 28.01.2022 №2-К); пропозиції щодо напрямів зменшення негативного впливу основних загроз та проблем на діяльність підприємств з державною участю в процесі формування та реалізації фінансової політики були враховані при розробці «Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2027» Полтавською обласною державною адміністрацією (довідка від 10.02.2022 №01-66/880).

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях. Проведений аналіз публікацій Кобелі-Звір М.Я. дає підстави стверджувати, що вони повною мірою

відображають основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації.

За результатами дослідження опубліковано 7 наукових праць загальним обсягом 3,6 друк. арк., з яких особисто автору належить 2,1 друк. арк., у тому числі: 4 статті у наукових фахових і 1 – в зарубіжному періодичному науковому виданні, включених до міжнародних наукометричних баз, 2 публікації у збірниках матеріалів конференцій.

Основні положення дисертації оприлюднені на 2 міжнародно-практичних конференціях: «Фінансові інструменти сталого розвитку економіки» (м. Чернівці, 2021 р.); «Проблеми розвитку фінансово-кредитної системи» (м. Львів, 2020 р.).

У роботах, опублікованих у співавторстві, чітко зазначено особистий внесок здобувача.

Опубліковані наукові праці здобувача, які зараховані за темою дисертації, відповідають вимогам п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова КМУ від 12.01.2022 р. № 44).

Анотація дисертації відображає основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі.

6. Структура та обсяг дисертації.

Структура дисертаційної роботи Кобелі-Звір М.Я. є цілісною, логічною та завершеною. Всі розділи тісно пов'язані між собою, що забезпечує цілісне сприйняття досліджуваної проблеми і дозволяє визначити науковий внесок здобувачки та ступінь вирішення сформульованих завдань відповідно до теми, мети та завдань дослідження. Стиль викладення матеріалу є чітким і послідовним. Обсяг і оформлення роботи відповідають вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 265 стор., у тому числі основного тексту 195 стор., 23 табл., 39 рис., 3 додатки (на 17 стор.) і список літератури зі 134 найменування.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено рівень її наукової розробленості та не вирішені раніше аспекти досліджуваної проблеми, сформульовано мету та головні завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, охарактеризовано інформаційну базу, наведено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, їх апробацію та особистий внесок здобувача.

У *першому розділі дисертації* стверджується, що фінансовою політикою є система дій і заходів держави, яка включає прогнозування, планування, організацію та контроль за фінансовими відносинами у процесі обміну, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів з метою виконання державою своїх функцій. Для формування ефективної фінансової політики держави слід забезпечувати збалансованість та взаємозв'язок між її двома взаємопов'язаними напрямками – політиками у сфері державних та недержавних фінансів. При цьому

у складі другого із вказаних напрямів важливим компонентом є фінансова політика держави в секторі підприємств із державною участю.

Також при формуванні державної фінансової політики в державному господарському секторі необхідно враховувати специфічні риси підприємств з державною участю, а саме: 1) поєднання при функціонуванні економічних та соціальних цілей; 2) вагому роль як інструменту для здійснення державних інвестицій; 3) суттєвий вплив на формування доходів та здійснення державних видатків; 4) суттєвий вплив на попит та пропозицію грошових ресурсів, ціну ресурсів на фінансових ринках; 5) значні ризики фінансових втрат, які виникають при функціонуванні внаслідок конфліктів держави, як власника, гаранта та регулятора.

Удосконалено підходи до класифікації квазіфінансових операцій в секторі підприємств з державною участю, які, на відміну від існуючих, передбачає застосування таких класифікаційних ознак, як: суб'єкти здійснення, вплив на бюджет країни та сфера діяльності підприємств. Це дозволяє досліджувати квазіфінансові операції в секторі підприємств з державною участю системно, враховуючи, їх роль як суб'єктів проведення квазіфінансових операцій, так і як бенефіціарів таких операцій.

У другому розділі дисертації проаналізовано практичні аспекти реалізації фінансової політики в Україні в секторі підприємств з державною участю.

Здобувачкою встановлено, що суб'єктами господарювання державного сектора економіки є суб'єкти, що діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка у статутному капіталі яких перевищує 50% чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на їх господарську діяльність.

Авторкою здійснено оцінку обсягів фінансових ресурсів та видаткового фінансування підприємств з державною участю у межах реалізації державної фінансової політики в Україні.

У третьому розділі дисертації здобувачкою здійснено напрями оптимізації процесу формування та реалізації фінансової політики в Україні в секторі підприємств з державною участю.

У дослідженні набуло подальшого розвитку комплекс заходів для розв'язання основних проблем функціонування підприємств з державною участю шляхом визначення і характеристики викликів і загроз для досягнення стратегічних цілей відповідної фінансової політики держави. Це надає можливість для підвищення повноти врахування ключових блоків загроз при формуванні фінансової політики в контексті впливу на діяльність підприємств з державною участю і підвищення її ефективності за рахунок передбачення відповідних заходів з їх подолання.

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

За результатами перевірки дисертаційної роботи Кобелі-Звір М.Я. на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Звідси можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження по дисертаційній роботі.

Відзначаючи позитивні сторони дисертаційної роботи Кобелі-Звір М.Я., вважаю за необхідне звернути увагу на певні неточності та дискусійні положення.

8.1. На с. 42 зазначено, що однією з цілей фінансової політики держави є «підвищення ефективності використання державних грошових ресурсів, необхідних для більш повного задоволення потреб суспільства». Разом з тим на с. 41 визначено, що об'єктом фінансової політики є «фінансова система, що представляє спектр фінансових відносин щодо формування і використання фондів грошових коштів держави, підприємницьких структур, певних фінансових інституцій, домогосподарств». Суперечність полягає в тому, що держава як інститут влади та суб'єкт прийняття рішень через фінансову політику здійснює вплив не лише на державні грошові ресурси, а й на публічні та корпоративні фінанси загалом, зокрема на бюджетні фінансові ресурси, фінансові ресурси підприємств, фінансових інституцій, домогосподарств та інших суб'єктів фінансових відносин. В контексті фінансової політики держави більш доцільним є застосування категорії «публічні фінанси», а не «державні грошові ресурси», оскільки об'єктом розподілу та перерозподілу виступає валовий внутрішній продукт, у формуванні якого беруть участь всі суб'єкти фінансових відносин.

8.2. На с. 63 зазначено, що «метою фінансової політики в секторі підприємств з державною участю є побудова механізмів функціонування таких підприємств, які забезпечать оптимальний баланс досягнення бажаних для суспільства економічних та соціальних ефектів». Натомість у дисертаційній роботі не приділена належна увага моделям пошуку оптимального балансу між досягненням бажаних для суспільства економічних та соціальних ефектів.

8.3. У розділі 2 доцільно було приділити увагу важливим умовам реалізації фінансової політики підприємств з державною участю, зумовлених карантинними обмеженнями, внаслідок поширення коронавірусної інфекції COVID-19 та введенням в Україні воєнного стану. Це сприяло б більш об'єктивному оцінюванню ефективності реалізації фінансової політики підприємств з державною участю.

8.4. Дисертантом зазначено (с. 201), що Законопроектом щодо внесення змін до ч.5 ст. 75 Господарського кодексу України передбачається, що відчуження основних фондів державного комерційного підприємства здійснюється за рішенням його наглядової ради, якщо ринкова вартість майна, що належить до основних фондів та підлягає відчуженню, становить від 10 і до 25 відсотків вартості активів державного комерційного підприємства за даними останньої річної фінансової звітності. Натомість дисертантом запропоновано уточнити ч. 5 нової редакції ст. 75 ГК України наступним змістом «за рішенням наглядової ради може бути відчужено майна, яке становить не більше 5% вартості активів державного комерційного підприємства за даними останньої річної фінансової звітності». Водночас в роботі відсутнє належне обґрунтування щодо встановлення обмеження розміру відчуження основних фондів на рівні 5% вартості активів державного комерційного підприємства за даними останньої річної фінансової звітності.

У цілому, висловлені зауваження не знижують наукового рівня дисертаційної роботи, не зменшують її науково-практичної цінності та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

9. Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України.

Дисертація виконана на високому науково-методичному рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Сформульовані в роботі наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними та всебічно обґрунтованими.

Визначену мету дослідження досягнуто, а основні завдання вирішено. Авторський реферат та опубліковані здобувачем наукові праці повною мірою відображають зміст дисертації, головні результати дослідження, його наукову новизну, практичну значущість і особистий внесок здобувача в науку.

За своїм науковим рівнем, глибиною теоретичних розробок, практичним значенням отриманих результатів, висновків і рекомендацій, структурою, мовою та стилем викладення матеріалу дисертація Кобелі-Звір М.Я. «Фінансова політика держави в секторі підприємств з державною участю» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації», а також вимогам, передбаченим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова КМУ від 12.01.2022 р. № 44).

Викладене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертація «Фінансова політика держави в секторі підприємств з державною участю», відповідає встановленим вимогам, а здобувач – Кобеля-Звір Мар'яна Ярославівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Західноукраїнського
національного університету МОН України

Богдана ШУЛЮК